UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Specvlvm Ivris Gvlielmi Dvrandi

Durantis, Guilelmus

Avgvstae Tavrinorvm, 1578

Proœmium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96846

Visual Library

GVLIELMI DVRANDI, VTRIVSQVE CENSVRAE omnium calculo haud dubie principis,& omnium practicorum oculatiſsimi,excellentiſsimique Ducis, Speculi pars prima.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia eſt thronus Dei.*
2 *Sacramenta eccleſiaſtica continent in ſe miracula.*
3 *Mandata quæ dicantur.*
4 *Suaſionum tranſgreßio pęnam non mæretur.*
5 *Comminationis exemplum Euangelicum arboris infructuoſæ excidendæ & comburendę.*
6 *Eccleſia Dei eſt paradiſus voluptatis.*
7 *Scientiæ plenitudo intelligitur per Cherubim.*
8 *Doctorum lingua dicitur Gladius flammeus.*
9 *Veritas fidei per quam peruenitur ad vitam, cuſtodienda eſt per Cherubim,id eſt,Doctores.*
10 *Alæ ſex Cherubim,ſex ætates, ſiue ſex leges Mundi ſignificant.*
Lex naturæ corrupta eſt in homine per peccatum.
11 *Lex Prophetica contrariatur legi Moſaicæ,quo ad vſuram.*
Euangelium dat ſalutem omni credenti.
12 *Indulget Dominus,vbi vetat Apoſtolus.*
13 *Canon duas tantum leges admittit, quas vocat Publicam & Priuatam.*
14 *Nomina doctorum, qui ſuper Canonicæ legis expoſitione laborarunt, & præ cæteris clarioribus ſapientiæ præconijs coruſcarunt.*
15 *Antiquitas eſt reuerenda.*
16 *Stellæ lucidiſſimæ duæ permanſuræ in æternitates perpetuas,quæ ſint.*
17 *Filius deuotus imitari debet quæ bonus pater facit.*
18 *Finis non datur in faciendo libros.*
19 *Scientia Scripturarum illi eſt demonſtranda, qui ſibi demonſtratam ſeruare non negligit.*
20 *Iura dicuntur per ora Principum diuinitus promulgata.*
21 *Gratia non omnibus æqualiter diuiditur ſicut aqua fontis ab omnib. æqualiter non ſumitur:ſic de doctrina,ſcientia,prudentia,gloria, &c.*
22 *Diuiſiones gratiarum.*
23 *Scientia placitandi eſt perquam neceſſaria.*
24 *Iudiciorum ordo & placitandi vſus,exordium dicitur habere in paradiſo.*
25 *Tollendo,hæc nomina Meum & Tuum,inter homines eſſet vita quieta,& homines ſui eſſent,ſi ſua non eſſent.*
26 *Ordo iudiciarius à lege veteri videtur comprobari per auctoritatem Moyſi dicentis,In ore duorum vel trium teſtium, &c.*
27 *Speculi materialis cum hoc ſpeculo comparatio.*
28 *Libri huius vtilitas & commendatio.*
29 *Veritatem diligenter examinantes non citò in culpam decidunt, tanquam vero amploque lumine circundati, tenebras non percipientes.*
30 *Lectio huius Operis ad inſtar quatuor fluminum Paradiſi,quatuor Euangeliſtarum teſtimonio confirmatur.*
31 *Iura humana variantur ſecundum varietatem temporum.*
32 *Præcepta Canonica pro neceßitate vel vtilitate mutantur & laxantur.*
33 *Erubeſcere non debet antiquitas,ſi quid melius horum, quæ ipſa tradidit, nouitas adinuenit.*
34 *Obliuiſci bonorũ operũ & miniſterij propter Deum exhibiti, non eſt iuſtũ.*
35 *Doctor delectari poteſt in commendatione ſuę doctrinæ,non auiditate laudis conſequendæ,ſed ſeminandæ veritatis charitate.*

REVERENDO IN CHRISTO PATRI ſuo Domino Ottobono, Dei gratia ſancti Adriani Diacono Cardinali, Gulielmus Durandus domini Papæ ſubdiaconus & capellanus,inter Decretorum Profeſſores minimus, cum recõmendatione ſui,vtriuſque hominis ſoſpitatem,& cum debita correctio-
a ne perſpicaciter ſpeculari, ac ſalubriter attendere præſens Opus[a]

DE throno Dei procedunt fulgura, & voces atq; tonitrua, & in circuitu eius die ac nocte clamant
b animalia ſenas alas habẽtia. Hæc leguntur in Apocalypſi [b] Et 93.diſt.c legimus.circa mediũ,ibi:fi-
1 lius tonitrui,&c de peniten.diſt. 2.pennata.ex̃,de elec.c.ſcriptũ eſt,in principio.† Sanè thronus Dei eccl'ia eſt,à qua pcedunt fulgura miraculorũ,voces mandatorũ,
2 & ſuaſionum atq; tonitrua comminationũ.† Siquidem miracula ſunt in eccl'iaſticis ſacramẽtis & aliis ſignis, vt de conſec. diſt.2.re
3 uera. extra. de cel.miſ. cum Marthæ.& §. quæſiuiſti.1.q.1.teneamus.† Mandata ſunt,vt,Non occides.[c] 23.q.5.c.1.& c.fin.non mœchaberis.32.q.5. non mœchaberis.& q.6.c.fi.& q.4.
4 s.† Suaſiones ſunt,quarum tranſgreſſio pęnam nõ meruiſti.c.fi.† Comminationes ſunt, vt Omnis arbor quæ
d fructũ non facit,excidetur,& in ignem mittetur.[d] extra,de deci. quamuis. Has quidem voces atque tonitrua tam in die proſperitatis,quam in nocte aduerſitatis indefeſſe clamant, ſiue pronuntiant animalia,1.doctores eccleſię,vt 43.diſt.ſit rector.7.q.1.c.aduerſitas.§.hoc etiam tunc obſeruandum & §.ſeq. extra,de renun. cum pridem.§.propter malitiam.quos diuina prouidentia columnas immobiles in ſuę fulcimentum eccleſiæ ſtabiliuit: vt extra, de acc.qualiter.2.§.1.ver.& ideo ſancti.2.q.7.accuſatio.50 diſt.fidelior.in fin.19.diſt. ita Dominus Deus. Ad ꝙ deſignandum in Geñ. 3.in fi.legitur, ꝙ cum Dominus Deus eieciſſet Adam de paradiſo propter ſuum peccatũ:vt 40.diſt.Adam.de pę.diſt.1. Adam.collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim,& gladiũ flãmeum atque

ADDITIONES.

a Præſens Opus. ¶ Ego Ioan. And.huius Speculi ſpeculationem aſſumens, illum ſpeculor,qui eſt ſpeculum ſine macula, & candor lucis æternæ.Sap.7. ipſumq; ſuppliciter inuoco, vt iuxta verbum Hieronymi contra Suſannã, in fi.mihi de ſuo fonte det gratiam,per quam in ipſo, qui eſt veritas,Io.14. ſic ſciam, & poſsim veritatem ſcripturarum huiuſmodi Speculi ſpeculari, ꝙ in illis ſtylo vel calamo à veritatis ſemita non diuertam: & ſic effici merear ſuæ magnitudinis ſpeculator.2.petitione.1. Licet autẽ hoc loco interpoſito videatur incongrua: quia tamen ſtatim inchoabo concepta, hic illa iuſte cogor exprimere, quæ nec prætermittere volui.ob reuerentiam enim autoris ſui Operis principium cum ſuo tit. finemque præſeruare diſpoſui. Speculum igitur hoc, cuius commendationem & meditatam imitationem auctoris dicendam reſeruo,j̃.de of.iud.§.vlt.in prin.quoad decem reformare diſpoſui:quorum aliqua poſt factum reputabuntur fuiſſe facilia,cuius cõtrarium ſuſpicor experiri.Primò enim quotas omnes Bibliorum,& morales mihi notas,quas auctor omiſit, dare curabo.Secũdò cum ponit dicta doctorum,ſaltẽ qui ſcripſere volumina,& omittit vbi ſcripſerint,id ſæpe ſupplebo.Tertiò illa,quæ ſcripſit,authore & loco ſuppreſsis, ſæpe vnde ſumpſerit,enarrabo.Quartò, quæ poſt primam publicationẽ Operis addidit, declarabo.Quintò,multa,quæ ſcriptorum vitio, vel auctoris inaduertẽtia ſunt corrupta,cum certo ſigno curioſius emendabo.Sextò,licet quę allegat pro & contra,non ſoluam quia id eſſet duplicare volumen:contraria tamẽ, quę ſimpliciter ſignat,& non ſoluit reſpondendo vel remittendo,ſoluere laborabo.Septimò,in materiis,ſaltem quas plenius auctore tractaui,uel cum in illis ab ipſo diſcordo,ad nouellã remiſsiones dabo.Octauò in aliis,ſi eius opinio non placebit,id exprimam, dicens quare: & ſi placuerit opinio,vel dictum,illa quandoque textus,ratione, vel opinione iuuabo.Nonò,addam ſæpe quæſtiones affines materiis, quas ſi breuitatis cauſa nõ proſequar,vbi haberi poterunt, intimabo.Decimò, ea,quæ iura noua corrigunt vel decidunt,in ſuis materiis explicabo:& quæ in Sexto ſunt inſerta, ſub illo ſignabo:& de allegatis extrauagãtibus,ſi reuocatæ,mutatæ,vel abbreuiatæ ſunt, certificabo.Et hoc tripartitum,& in ordine vltimũ,feſtinantius proſequar: quia fuit inter mea motiua præcipuũ, expertus Canoniſtas non prouectos, meroſque Legiſtas in his errare ſæpiſsimè.& fortius Notarios,quibus etiã huius libri ſtudium congruit, vt ipſe author aſſerit j̃.ver.igitur ſpeculum. in prin.& c. hoc autem.& in rubrica de notario. Nam ſecundum Senecam epiſtola 108.non eſt mirandum,ex eadem materia quemq; ſuis ſtudiis apta colligere.cum in eodẽ prato quærat bos herbam, canis leporem,ciconiaq; lacertam.Concludo ꝙ offerre non audeo,ꝙ concepi,ſcilicet me in prędictis fore breuiloquum: quia teſtante Hieronymo ad Athletam, Rota currente ſæpe formatamphoram,qui vrceum formare conceperat.Cerno etiam ſupra ſcripta prolixiora fore,quam credidi: quæ bis decem lineis putabã includere.Summè tamen placet,& inter huius fabricæ motiua fuit hoc potiſſimum,ꝙ in nouella breues remiſsiones huc addendo poſſum additiones in illa vitare prolixas.Sileant igitur,precor, reprehenſores huius Operis nõdum viſi,cum aduertent quædam hic ſcripta, ibi addi non potuiſſe ſine deformitate voluminum:licet id agendo multorum ſcripta defenderent,inter quos noſter auctor,vt ſupra dixi,verſi.4.& Hoſti.qui quãdoque additiones integræ chartæ fecit.vt in Decr.à nobis.de decimis.totum ſcilicet ꝙ ibi ſcripſi ſuper fi.ſecundæ gl. Eſt autem ſciendum,ꝙ iſte dominus Ottobonus,cui Auctor hoc Opus direxit, fuit nepos domini Inno.IIII.vt j̃.verſi.nouiſsime.per quem cardinalatum adeptus fuit,& demum quinque Romanis põtificibus intermediis,ſcilicet quartis,Alexãdro,Vrbano,& Clemente,Greg.or.10.& Inno.5.electus fuit in papam,& aſſumpſit nomen Adriani,ꝙ cardinalis in cognomen habuerat,ſed vixit ſolum trib.dieb.& ſic ſpes digna & quaſi certa huius auctoris ad cardinalatum fuit cum ipſo Papa ſepulta. De ipſo vero auctore,quia bene fecerit nomen ſuum inſcribẽdo,vide in nouella Sexti,in vltima quæſtione: & pręcipuè in vlti.col.verſi.7.
b Apocalypſi. ¶ Quarto capitulo,non tamen ad literam,ſed per ſaltũ. Scias, ꝙ hanc auctoritatem & partẽ proſecutionis ipſius habere potuit auctor ex Ioanne Fauentino,qui in ſua lectura Decreti, quę illo tempore Summę nomen arripuit, & hucuſque ſeruauit, in operis principio hanc auctoritatem aſſumpſit,quam tamen ipſo plenius auctor iſtę proſequitur.Ioan.And.
c Non occides. ¶ Exod.20.
d In ignem mittetur. ¶ Math.7.

6 atque verſatilem ad cuſtodiendnm viam ligni vitæ.† Nempe pa-
radiſus voluptatis,eccleſia Dei eſt: de qua in Geñ.2. Plantauit au
7 tem Dominus Deus paradiſum voluptatis à principio.† Cheru-
bim vero,qui interpretatur Scientiæ plenitudo,vt de pę.diſtin.2.
8 principium prope fi.† Ordo doctorum eſt,quorum lingua flam-
meus gladius dicitur, quia flamma charitatis ignita, iuxta illud
Prophetæ: Qui facit angelos ſuos ſpiritus,& miniſtros ſuos ignẽ
vrentem:vt Pſal.103.atque verſatilis: quia prompta ad omnia &
parata.Nam omni poſcenti de fide debent reddere rationem: vt
37.diſt.c.qui eccleſiaſticis §.hinc Petrus,ver.parati.extra,de ſacra
9 vnct c.j.§.quia vero.ver in vertice.†Hi ergo Cherubim ad cuſto
diendam viam ligni vitæ,i.veritatem fidei orthodoxæ, per quam
peruenitur ad vitã:vt in pręal.§.quia vero.& 24.q.j.vbi ſana.fue
runt in eccleſia collocati: vt fides catholica circũcincta tali muro
in expugnabili bellatorum, poſſet reſiſtere aſcendentibus ex ad-
uerſo:vt extra,ne cler.vel mo.ſuper ſpecula.§.fi.43.diſ.ſit rector.
10 in prin.7.q.1.aduerſitas.§.cum vero.1.q.3.ſaluator.in prin.†Quę
ſiquidem animalia ſenas habent alas.Per ſex alas, ſex leges intelli-
ge.Prima eſt lex Naturalis, ſecunda Moſaica, tertia Prophetica,
quarta Euangelica,quinta Apoſtolica,ſexta Canonica: vt 25.q.
1.omne quod. Primam Deus conceſſit homini in prima eius
a creatione: vt 5.diſtin.in prin.iuxta illud: [a] Fecit Deus hominem,
& inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ: legem, ſ.naturalem. Vnde
b Apoſtolus: [b] Sunt qui habent legem Dei ſcriptã in cordibus ſuis.
Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ le-
gis ſunt,faciunt, ipſi ſibi ſunt lex: vt 19.quæſt.2.duæ. Verum dia-
boli inuidia ſuccreſcente poſt peccatum, confuſa eſt in homine
lex naturæ quia pondere diſtortæ malitiæ depreſſa eſt rectitudo
iuſtitiæ,& erroris caligine offuſcatum eſt lumen iuſtitiæ: de pęn.
diſt.2.principes.16.q.2.viſis. Vt autem ex hac confuſione aliquã
tiſper infirmitas noſtra conſurgeret, miſerator Deus illam coad-
iuuans: vt 12.quæſtione ſecunda.cum redemptor.viuendi legem,
quã à ſeculo in hominis corde ſcripſerat, literis per Moyſen ex-
preſſit,decemque præceptis cõcluſit, vt 7.diſtin. Moyſes.de pęn.
diſtin.1.libenter.extra, de ſum.tri.cap.1.§.hæc ſancta.quam legẽ
veterem ſeu Moſaicam nuncupamus: vt extra, de ele.cum in ve-
teri.& extra. de pur.poſt par.capi.1. & etiam legis Decalogus ap-
pellatur, vt de pę.diſtin.1 tres autem ſunt.Huic quoque tanquã.
11 modus, lex acceſſit Prophetica, vt in §.hæc ſancta. Nam † cum
Moſaica vſuras ab alienigenis fineret exigi, vt 14.quæſt 4.cap.ab
c illo. profecto talis permiſſionis vſum lex diſſuadet prophetica, [c]
dicens, eum fore in tabernaculo Dei manſurum, qui pecuniam
ſuam non dedit ad vſuras, & munera, &c. vt 47.diſtin.quoniam.
& 14.quęſt.4.ſi quis obligatus Sed quoniam. vt ait Apoſtolus ad
Hebræos 7. Lex neminem ad perfectum adduxit: Euangelium au
tem ſalutem dat omni credenti.& arg.23.quæſt.5. ad fidem.cum
d aduenit plenitudo temporis miſit Deus filium ſuum [d] legiſlato-
rem, per quem nobis ſtatuit legem vitæ, legem quidem immacu-
latam animas cõuertentem, quam felici vocabulo Euangelicam
appellamus. vt 1.diſtin.in prin.& in d.ca.libenter.extra,de conſti.
12 tranſlato Huic vero lex acceſſit† Apoſtolica, illam modificans
in quibuſdam Nam quod indulget Dominus de perfectionis cõ
e ſilio, vetat Apoſtolus, dicens: [e] Ego dico, non Dominus, ſi quis
frater iam nunc, &c. 2.quæſt 1.multi. ad idem.28.q.1.iam nunc.
& vbi Dominus non præcipit in ſpiritu Dei, Apoſtolus fideliter
conſuluit, vt ibi: De virginibus præceptum non habeo. conſilium
autem do, bonum eſt ſi ſic permanſerint 28.quæſt.1.ſic enim ne-
que.in 1.col. Denique eccleſia Deo auctore creſcente, gradibus-
que ac ordinibus ritè in ea diſpoſitis, cum ad eos decernẽdos, cle
ricorumque lites dirimendas lex non ſufficeret Euangelica: vt j.
in tractatu libello. de libel.conce.in prin. tam ab Apoſtolis, quã
eorum vicariis per temporum curricula ſtatuta plura ſunt edita:
vt j. verſic.ſane. quæ generali vocabulo Canones appellantur, vt
15 diſt.c.19.diſt.c 1.in prin.13.diſtin.cano.25.quæſt.1.violatores.
licet & multa alia ſpecialia nomina ſortiantur. vt 25. quæſtio.2 ſi
quis dogmata.& 3.diſtin.regula §.porro. Quibus ſi quidem ſedu
lò conſideratis, vix quiſquam heſitationis emergere poterit ſcru
pulus, qui per eos nequeat explicari, vt extra, de priuileg. ſuper
13 ſpecula † Canon tamen duas leges ponit tantum, videlicet pu-
14 blicam, i.canonicam, & priuatam: vt 19.quæſt.2.duæ † Porrò ſu-
f per huius canonicæ legis expoſitione [f] varij iuris profeſſores per
varias temporum ſucceſſiones diuerſimodè laborarunt vt Ruf-
finus, Sylueſter, Ioan.Hiſpa.Ioan.Faueñ Hug.Melen.Petr.Piſa.
Ioan.Galeñ Dama.Boemus, Pet Papieñ. Alanus Anglicus, Petr.
Apu.Laur.Vinc.Tanc.Ioan.Theu.Ioan de Finto ...

ADDITIONES.

a Iuxta illud. ¶ Gen.2.

b Vnde Apoſtolus. ¶ Ad Rom.2.

c Prophetica. ¶ Pſal.14.

d Filium ſuum. ¶ Ad Galatas.4.c.

e Dicens. ¶ j.ad Corinth.7.

f Expoſitione. ¶ No.ad ea, quæ infra dicam.

g Fauentinus. ¶ Hic fratrem Ray.de Pennaforti, quem toties allegat, non debuit omiſiſſe.

h B.Parm. ¶ Non mireris, ſi omnes ſupra ſcriptos in procœmio Nouellæ nõ deſcripſi: cum ibi in ver.antiquarũ.ſolum de his, qui ſcripſerant ſuper quinque antiquis compilationibus, vel altera illarum, facerem mentionem: hic vero loquendo de expoſitorib. legis Canonicæ, omnia ipſius ſcripta & volumina comprehendit: & tamen de antiquis, quos ibi ſcripſi, prætermittit Bernardum Papi. Credo tamen, quod vbi ſupra eſt Pet.Pap.debet eſſe B. Item antiquum B.compo. de nouo non conqueror: quia ſecutus eſt iſtum. Item Richardum Anglicum, & Rodoicum Bertrandum, Guil. Na.quem tamen allegat j.titu.1.§.2.verſic. ſed nunquid.& §. ſequitur.ver. verum.& §.reſtat. ver.item mortuo mandatore.& titu 2.§.nunc oſtendendum.ver.9. & Phi.quem etiam allegat j.de primo decret.§.nunc videamus. in fin. Ecõuerſo mihi noti non ſunt Pet. Boemus.& Pet. Apulus, quos hic ponit illos ergo vel alios, vt Io.Hiſpa.& Fauen.Hug.& Mel. Item Bazianum, & Gandulphum, quos duos auctor etiam omiſit, quorum ſcripta ſuper compil.illis non habentur per modum Summæ, lecturæ, vel apoſtillarum, congrue prætermiſi De modo dixi: quia Paulum Vngarum, qui notabilia ſecundæ & 3.compil.ordinate collegerat, etiam non expreſsi. ¶ In his autem inſtãdo credens non diſplicere, quæro quare Ber.Pap.Ioan.Galen.& antiquum B.compo.ibi præpoſuit Ruffino, Sylueſtro,& aliis, qui fuerũt antiquiores. Dico id actum quia fuerunt compilatores non ſolum gloſſarum, ſed textuũ, vt ibi ſcripſi ſuper 1.gloſſ. Ipſe ergo B.ſuper Rubricis compil. quam fecerat,& cui ſuum nomen inſcripſerat, fecit Summam, quæ incipit: Profectus diſcipuli gloria magiſtri. Fecit etiam ſuper illa paucas gloſſellas Ioan. Galen. de quo auctor j.de act. vel petitione.§.1.ver.porro. Et per me de electi. quam ſit.ſuper fine glo. Sic patet aliquas gloſſ.fecit, & ipſius fuit par primæ glo. Decre.ſuper hoc, de renun.B.compo.quia non diu viguit ſua compilatio, non habemus, quod illam gloſſauerit: ſed legerat duas primas compil. & apoſtillas dederat ſuper illis cui certas legendo ſignabam: vt de app.cap. 2. Et interpoſitionem faciendo, ſciendum, quod dum Decretales legebam, dabam ſigna antiquorum quorum fuerant gloſſ. quod propter breuitatem raro poſui in Nouella. quod enim breuiſsime fiebat ſigno, multum occuparet in ſcripto. Ruffinus, de quo in 9.quæſtio.1.in ſumma.3.quæſt.4.in ſumma.de pęn.diſtin.1.quis aliquando.§.illud autem. de bigamis.capit.2.in 4. glo. Et Sylueſter, cuius fuerunt duæ primæ gloſſ. Decre.ad noſtram.de conſue.& Ioan.Hiſpanus fecerunt lecturas ſuper Decre.in quib. nullam Decre. alleg. Idem dico de Ioan. Fauen.de quo not.13. diſtin.nerui.27.diſtin.quod interrogaſti.4.quæſt.in ſumma.9.quæſt.1.cap.2.16.quæſt.2.& 13. quæſtio.4. in ſumm. & de iur.pat cap.2.de ſenten. excomm. cum non ab homine. præuenerunt enim compilationes, de quibus ſupra. Dicuntur tamen primi duo ſuperuixiſſe, & certas compilationes legiſſe: & ſic reportatas poſt eos aliquas apoſtillas. Hugo, certum eſt, quod vidit primam & ſecundam compil. in ſua tamen ſumma rariſsime Decretales allegat: & ſi allegat, vt facit 56. diſtin.§.1.& cap.1.non tamen allegat ſub compil.vel ſub rubrica: motus, vt puto, quia non fuerant papales. Quod illas viderit, patet: quia Decr.in quadam. de cele.miſ.& Decre. quanto.de diuor. directæ fuerunt ad ipſum tunc Ferra.epiſcopum: & de ipſo loquitur Decre.coram.de offi.dele. vt ibi dixi: quæ omnes in tertia compil. poſtea ſunt inſertę. Richardi Anglici videtur fuiſſe glo. vlt.Decre.ex literis.j.de ſpon. Rodoicus habuit cognomen Modici paſſus: de ipſo dixi poſt Vincen. de ſepul.fraternitatem. ſuper 3.gloſſ. ſibi etiam multæ glo. ſignantur, inter quas eſt glo.pen. Decre.2. de coniu.lepro. vbi perpendas, quod horum poſteri ipſos allegando, vel ipſorum gl. ſignando, & ſolam literam R.ſine vocali ponendo, inter Ruffinum, Richardum, & Rodoicũ, nos reliquerunt incertos: qui vocalib.poſitis, certi fuiſſemus propter uarietatem ipſarum. De Mellendo no.18.diſtin.ſecundum.28. quæſt.1.virginib.& de ſer. non ordi.nullus.& de accuſ.veniens. in 1.glo. De Pet. Hiſpano.de appel.paſtoralis.in glo. hæc ratio.& 50. diſtinctio.in ſumma.11 quæſt.3.nemo contemnat.33.quæſtio.1.ſi quis accepit. & vide quod de eo ſcripſi, de reſtitutio.ſpolia.literas.in gloſſ.ergo eccleſia,&c. Bertrandi gloſſ.fuerunt ſecunda in Decret.non eſt.de ſpon.& 1.in Decret.ſequen. Damaſus fecit ſummam ſuper 1.compil. & librum quæſtionum ſuper multis Decretal.& Brocarda.& hunc allegat gloſſ.2. in Decretal. ad hæc.de reſcri. Alan.Laur.Vincen.Ioan.Theu.& Tan.gloſſas abundanter habemus. Vinc. autem, qui ſcripſerat ſuper 4.compil.facta in Vincen.in compil. Greg.gloſſauit illam. Tancr.autem in antiquis compil.allega, Vincen.& ipſe Vincen. in compil. Greg.allega.Tanc. Bazianum miror per auctorem omiſſum: de quo multæ gloſſ.loquuntur.de cle.ægro.tua.& ſummæ diſtin.2.& quæſtionis 7.in cauſa ſecunda diſtinctionis primæ. de pęn.& 1. quæſti.1.qui ſtudet.27. quæſtio.2.deſponſatam.32. quæſtio.7.licite.33.quæſtio.5. mulier. de conſe. diſtin.2.capit.2.& diſtin.3.qui bis. ¶ De Gandulpho idem dico, de quo auctor in verſic.porro. de quo ſupra.& not.de conſe. eccleſ. vel al.cap.vno.lib. 6.in 4.gloſſ.& 31.diſtin.quoniam.1.quæſtio.1.detrahe.11.quæſtio.3.non licet.32.quæſtio.1.dixit Dominus. & quæſt.2. honorantur.& quæſtio.7.licitè. Gul.Naſonis reportotiones multas habuimus, & de ipſo loquitur glo.Decretal.ad hoc quoniam.de app.Iacob.de Al.magiſter H.gloſſauit Honoria

d ſuo
pie ... ece.
quæ ſp ... Ep ... contra, c que In fi. ¶ Vide

16 enu.l.tanta.§ tanta.† Nouiſſime autem duæ ſtellæ lucidiſſime no
ſtris temporibus mirifice rutilarunt, videlicet ſanctiſſimæ recor-
a dationis do.Inno.papa.IIII.veſter patruus, pater Iuris.[a] Et reue-
rendus pater Dominus meus Henricus Dei gratia Hoſti. epiſco-
pus lumen Iuris, quorũ veneranda memoria fulget, vt ſplendor
firmamenti perpetui, velut ſtellę in æternitates perpetuas permã
b ſuræ:[b] ut extra, de magiſtris c.ſuper ſpecula.quorum etiam digni
tate nihil eſt altius: vt C.lib.12.de conſul.l.1.Cum in hoc cunctos
incomparabiliter tranſcenderint cuiuſque magnitudinem maio
ri excellentia obumbrantes: ut de pœ.diſt.2 principium prope fi.
ſicut eorum opera indicant euidẽter extra, de ſta.mo.quod Dei.
in princ.extra, de reg.iur.eſtote 86 diſt.tanta.Quicquid namque
alioi circa iuris theoricam quæritur, in eorum ſcriptis perfectiſ-
17 ſime reperitur: 37 diſt.legimus.§ hinc etiam verſi.fi.† Cæterum
cum eorum actio mea ſit inſtructio, ut 12.q.1.exemplum. quia
quæ bonus pater facit, debet deuotus filius imitari, ut 56 diſt.Do-
minus noſter in fi nec poteſt filius quicquã à ſe facere, niſi quod
patrem uiderit facientem: ut de conſe.diſt.ulti.c.fi.in fi ideo ani-
maduertens ego ſolicite, quod circa iuris practicã, uidelicet tam
circa libellos aliaſque formas iudiciales tradendas, quam circa iu
diciorum ordinem, à plurimis ſit diuerſimode laboratum, uideli-
cet à Pileo, Bagaroto, Tancredo, Roffredo Beneuentano, Vber-
to de Bobio, Vberto de Bonacurſo, Ioanne de Deo.Gratia & Bo
naguida Aretino, Ioanne de Blanoſto, Aegidio Bononiẽſi, & aliis
c plurimis:[c] nec adhuc ſuper his doctrina tradita ſit ad plenũ, quia
nulla lex in Republica ſufficienter uidetur ab initio promulgata:
d ut in Auth.col.6.quib.mod.na.fil.ef.le.in prin.[d] nunquam perfe
ctum in humanis intentionibus reperitur: ut C.de uet.iu enu.l.2.
e §.ſed quia diuinæ.iuxta illud Pſal[e] Imperfectum meum uiderũt
oculi tui.ut de conſec.diſt.4 ſi non ſanctificatur.Idcirco, reueren
de Pater, quem Deus inſigne luminare fulgore nempe rutilans
mirifico, ſuper ſuę cãdelabrum eccleſiæ uenuſtiſſimè collocauit,
18 cum ſitis iuris lucerna radians, & auriga iuſtitię ſingularis, † & fa-
f ciendi plures libros nullus ſit finis. ut legitur in libro Eccle.c.12.[f]
merito ad ueſtræ honorem reuerentiæ, ut 96.diſt.quædam capi-
tula quæ ſunt ad ueſtri glorioſi odorem nominis ubiq; diffuſum
in æuum memoriter retinendum, ut extra, de re iudica.ad apoſto
g licæ.in ſupraſcriptione,[g] & extra, de uerb.ſign.in his: & C.de te-
ſta.l.iubemus uerſi. ſed ne aliqua. & de conſecr.diſtin.2 ſemel. &
§.uer. proxi his uacare diſpoſui, ne qua Iuriſprudentiæ particula
noſtro tempore maneat indiſcuſſa: vt C. de ue iu. enu. l.1.§. pri-
mum nobis. & l.2.§ hoc igitur Imitatus ſapientiſſimum Eccleſia-
ſten, qui quæ fecerat inueſtigans, compoſuit parabolas multas,
quæſiuit

ADDITIONES.

a Pater Iuris. ¶ De cuius promotione & commendatione j. dicam ſuper ru
bri.ne ſe.vac.

b Permanſuræ. ¶ Danielis.12.

c Plurimis. ¶ De his, quos notos habui, j.dicam & ne per tot fruſta dicenda diuiderem. reaſſumo de Pileo qui modicenſis fuit, quod Tanc.in princ.ſui libelli, de quo ſtatim dicam, dixit, quod Rickardus Anglicus, quem nominat auctor j. de aduoc.§.1.verſi. ſed nunquid clericus. præuenit Pileum, leges & canones pro vtraque parte ſub §.allegando, quod Pileus ciuili ordine paucos inducẽs canones in modum Summæ perfecit: vnde ipſe Richardus in Diſtinctionibus, quas ſuper Decreto compoſuit, quæ inchoant: Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, dixit ſummam ordinis iudiciorum vtilem & neceſſariam compilaſſe. Richardi Summam non vidi: Summa vero Pilei intitulata, De ordine iudiciorum, & incipit: Inuocato Chriſti nomine, rem aggredior difficilimã. & tractatum inchoat. De confectione & porrectione libelli. ¶ Secundus Bagarotus libellum compoſuit, & incipit: Precibus & inſtantia: & contractum, qui incipit, Ab accuſatore, compoſuit. & ſecundum, cui Cauillationum nomen impoſuit: & incipit, Cum periculoſum ſit mihi. & de iudicis recuſatione præmittit. Scias tamen hoc quaſi per omnia idem opus ad literam cum opere Vber.de Bonacur.de quo ſequitur, quod aliquis horum fur fuerit. Quis autem fuerit, relinquamus illi, cuius eſt furta punire, Alterius igitur nomen quo ad illud opus expreſſum, pro vtroque ſufficiat. ¶ Tertius Tancredi libellus incipit: Aſsiduis poſtulationibus, & in quatuor partes diuiditur, & tractatus incipit: A iudice ordinario. Et hoc ſciendum, ꝙ Bar.Brixi.hunc libellum ſolum in antiquarum compilationum allegationibus reformauit, aliqua ponens ad literam, omiſſo tamen Tancredi prooemio. ¶ Quartus Roffredus Beneuent.in vtroque iure compoſuit, quæſtiones vtiles circa ipſorum materiam proſequẽdo, & opus incipit: Si conſiderarem ingenium. & à Iudicio, ſ.quid ſit, inchoat tractatũ. In iure vero Canonico incipit, Super omnibus actionibus. Allegare autem primos ſemper intendo, niſi exprimam de ſecundis. ¶ Quintus, Vbertus de Bobio, cuius opus incipit: Quia pietas paterni nominis & inchoat ab aduocatis: fecit opus ita confuſum ꝙ particulariter difficile allegatur, vt in proceſſu patebit. ¶ Sextus Vber. de Bonacur. cuius opus ab eo nomen ſuſcepit de Præludiis cauſarum & incipit, Cum de mandato imperialis maieſtatis, & inchoat ab exceptione contra iudicem, & vide ꝙ præmiſi, vbi de [...]to. Sed cum allegabo ſimpliciter Vbertũ, intelligam de primo. Idẽ [...]que Ioanni de Deo coniungitur. ¶ Septimus, Ioan.de Deo reforma[...]s libellum Vber.de Bobio confuſum, vt dixi, illum ampliauit, ordi[...] in ſeptem lib.diuiſit, & illi nomen Cauillationum im[...] [...]ſunt inſerta

pit: Ad honorem ſummæ Trinitatis, Inchoat autem ſicut Vbertus ab Aduocatis, de quibus eſt totus primus liber: ſed & poſtea fecit libellum, cuius nigrum incipit, Principio noſtro, quem libellum Iudicium vocauit, à iudicibus & iudiciis inchoando: illumque in quatuor partes diuiſit: multum ẽt in illo fauit Canoniſtis: quia cum leges allegat, annectit librorum partialiũ numerum, & diſtinguit tria volumina Digeſtorum, vt ſic legem poſſit facile inuenire rubricarum etiam ſæpe, quo ad partiales libros, numerum exprimendo. ¶ Octauus, Gratianus Aretinus quem allegat auctor j. de proc. §.vt autem. verſi. & nota quod ſi de iu.cal. verſi. nunc dicamus. ver. item dixit. quem quæſitum nondum inueni. ¶ Nonus, Bonaguida etiam Aretinus. Iſte Summam fecit introductoriam aduocatorum eccleſiaſtici fori. & incipit: Cum aduocationis officium. & 1.rub. de diuiſione operis. Secunda, de moribus aduocatorum. & ipſam Summam in quinque partes diuiſit. Compoſuit etiam margaritam ſatis vtilem, ſed inordinatam, & quæ in repertorio ſuo per rubricas Decretalium ordinato multum potuit iuuare Guliel. ipſam autem quæ incipit: Quoniam poſt inuentionem ſcientiæ, Gemmam vocari voluit: quam in tres partes diuiſit: & à iudiciis & iudicibus inchoauit. ¶ Decimus, Io.de Blanoſco Burgundus, qui plene proſequendo titulum, de Actionibus, ſuper ipſarum ſingulis ponit libellos, præmittens poſt prologum ſuum & continuationem materiæ, an ante oblationem libelli ſit aliquid faciendum. incipit autem poſt titulum eius opus: Ego Ioan.de Blanoſco: nec in reliquis nomen celat. In omni enim libello ſe ponit auctorẽ, & noſtra iura nõ vexat ¶ Vndecimus, Aegi.Bono. qui poſt inuocationẽ Chriſti incipit: Ego Aegidius, & inchoat à præſentatione reſcriptorum, & libellum diuidit in quinque partes. ¶ De aliis autem, quos auctor nõ exprimit, præmitto Bernardum Dorna, prouincialem, qui ſcholaris fuit Azonis, & librum de libellorum conceptione compoſuit: qui incipit: Quoniam nefanda ſubdolaque hominum. Tractatum autem inchoat quærendo, quid ſit libellus, de noſtro iure parum allegans. ¶ Secundus ſit Guliel. de Droreda Anglicus. qui legens Oxoniæ, ſatis commendabilem & copioſum libellum compoſuit de Iudiciorum ordine, quem in ſex partes diuiſit, & inchoauit ab impetrando. incipit autem. Cum omne artificium. in eo autem ſatis noſtris iuribus vtitur. ¶ Tertius ſit Albertus Galeotus Parmenſis, cuius vtile opus licet Margarita vocetur: non tamen ab ipſo. Illud enim vocauit Sũmulam quæſtionum: nec fuit Margarita ſolum remittẽs, imo principalius & longe amplius decedit cauſidica, & inſtruit aduocatos. Incipit autem, Cum ego Albertus, & à procuratoribus inchoat, & incõgruis materiis plenus, quam ſ.prox. ruminauit noſtra iura. Mirandum enim videtur, quod auctor ſuperius omiſit eundem: cum credam, ꝙ de toto illius opere decẽ virgulas hic inſerere non omiſit: & illum licet non ſemper, ſępe tamen allegat: ſed inter practicos ipſum ponere noluit, quem practicum non putauit. ¶ Quartus ſit Nepos de Monte Albano, qui familiarius ſe exhibens noſtro iuri opus ſuum, ꝙ incipit, Cum plures libelli. Fugitiuum libellum voluit appellari, & merito: quia ſuæ rubricæ communiter formantur per contra. inchoat ergo, Contra reſcriptum, proſequitur contra ſcripturam, contra iudicem, contra arbitrum, & c. & ſic forma ſua docet reos fugere, vt etiam ipſe dixit, in fine. Quintus, ſit Odo. qui Summam de libellis formandis ſuper qualibet actione dicitur compoſuiſſe, quæ incipit: Poſtquam opus notariæ in qua primo tractat, quid ſit libellus: demum compoſuit ordinem iudiciarium, qui incipit: Quemadmodum Chriſti fauente clementia, & tractat primo de editiõe actionis. ¶ Sextus ſit Martinus de Fano, cuius opus incipit: Quoniam plerique principalem cauſam. qui diſtinguit 11. tempora cauſarum. Compoſuit etiam aliud opus: in quo in ſingulis actionibus ponit inſtrumenta breuiſſima. cuius coniungit breuiſſimos libellos, ꝙ opus etiam breuib.glo.ornauit. & incipit, Pars hic agens. ego quidem Martinus cõfiteor: & verum eſt. ¶ Septimus, Guido de Suzaria, cuius opus poſt inuocationẽ explicitam Trinitatis, incipit: Super cauſarum ordinatione primo videndum eſt inchoat autem inſtruere aduocatum actoris, & noſtrorum iurium ſibi familiaritas non fuit, licet voluerit eſſe epiſcopus, vt ſcripſi de voto.c. vno.li.6.ſuper 3.gl.fateor tamen, ꝙ in ipſo opere duos Canon. & tres Dec. alleg. Habuimus Boñ. duos Rolandinos, ſcilicet Rolandinum de Romantiis, & Rolandinum Paſſagerium: primus fuit Legum doctor, & maximus aduocatus, & compoſuit libellum de ordine Maleficiorum, cuius principiũ poſt inuocationem Domini eſt: Incipit paruus libellus, & tractatũ inchoat ab Accuſatione. Secundus, fecit ſummam notariæ, quam quaſi totam inſeruit hic auctor: & hi multis additionibus cauſam dederunt. Habemus quatuor huius rei opera, & auctorum nomina ignoramus, opus ſcilicet ꝙ incipit: vt nos minores. quæ verba in progreſſu ſæpius repetuntur: & inquantũ ex contextu percipere potui, Gallicus fuit auctor eius, & poſt tempora Inn. quarti, fuit etiam iuris vtriuſque peritus. inchoauit autem diſtinguẽdo decem tempora cauſarum. ¶ Habemus etiam opus, ꝙ incipit, Ad ſummariã notitiam curſus conſueti cauſarum, ꝙ eodem modo decem cauſarum tempora diſtinguit: & tam breuiſsime proſequitur, ꝙ mihi mediam petiam excedit in modico. ¶ Habemus etiam libellum, qui vocatur, Contentio actoris & rei, & incipit: Quidam literas impetrarũt, in quo poſito quodam themate de citatione & multis cauſarum articulis de vtroque iure diſputant, reus citatus & actor. Item libellum, qui dicitur, Paruus ordinarius, qui incipit, Quia deciſio cauſarum. & tractatum inchoat, quid ſit cauſa, quid iudicium, &c. Verbis autem vtriuſque Iuris vtitur, ſed nominatim iura aliqua non allegat. Integraliter quarto iſta tranſcurri inquirendo, ſi in formis vel aliter poſſem de auctoribus coniecturas habere: qui tamen ita loquuntur, ꝙ nedum ipſorũ nomina, ſed nec prouincias tertii & quarti mihi licuit coniectari: quia tamen in perſonam Greg.papę ponit formas, vtroſque eos tempore Greg.x.ſcripſiſſe concipio.

d In prin. ¶ Concor. pulchre Seneca, epiſtola 65.dicens: Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit, nec vlli nato poſt mille ſęcula præcluditur occaſio aliquid adhuc adiiciendi. Et Gale.ſecundo de Virtutibus naturalibus, dicit, ꝙ impoſsibile eſt eundem incipere, & finire aliquam artem. Ioan. Andre.

e Illud Pſal. ¶ 138. [...]ntum And.

f Cap.12 [...] ſi.in [...] fi.I[...] And.

g Sup[...] lib.6.10[...] inter ma[...] [...]ars.

quæſiuit uerba utilia,& ſcripſit ſermones rectiſſimos,ac ueritate
plenos:vt in eius lib ca.12.habetur, & futuris proſpiciens:vt j.de
offi.iud.in princ.ſcriptis tradere, quod Spiritus ſancti gratia mi-
niſtrauit.quodq; experientia præbuit, ac lectio docuit diuturna,
de prato doctrinæ illorum flores etiam aliquos colligendo. Nec
mirum, cum de eodem fonte gratiæ diſcipulus biberit & magi-
19 ſter. † Nec aliud doctus tradere poterit,quam quod à doctore ſu
ſceperit:vt 24.quæſt.1.cum beatiſſimus.Nemo enim debet viam
ingredi,quam à doctore non didicit: vt 16.quæſt.1.ſi clericatus.
in fi.& C.de ali pu.præ.l.2.in fin. imo oportet ſcientiam ab eo di-
ſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus ſecundum veritatẽ ſibi
traditam ſeruat,vt ipſe eam,quam recte ſuſcepit, poſſit aſſerere:
vt 37.diſt relatum.Quod autem ex eodem fonte, vt dixi,diſcipu-
lus biberit,& magiſter, patens eſt, cum omnis ſcientia ſit à Deo.
vt 37.diſt. hinc etiam & 1.quæſt.2. quam pio. & omnis lex.vt ff.
de lega. & ſena.conſu.l.3. imo & ipſe Chriſtus eſt ſcientia: vt 38.
20 diſt.ſi iuſta † Et iura ſunt diuinitus per ora principum promulga
ta, vt 26 quæſt.3.nemo.25.quæſt.1.violatores. & quæſt 2.igitur.
8.diſt.quo iure. 50.diſtin. ſi quis diaconus in princ.& c ſi ille.in fi.
& 80 diſtin.illud.& C.de præſcri.long.temp.l fin.ibi, ideo enim,
&c. Quia Deus imperium ad hoc de cęlo conſtituit: vt in Auth.
de inſtrumen. cau.& fi.prope prin §. quia igitur imperium.col.6.
21 † Vtrum licet vtrumque idem fons imbuat, non ob hoc ſequi-
tur,quod æqualiter quiſque ſumat: hinc eſt,quod non omnium
communis eſt gratia:vt de pę.diſt.4 cap.ſed non in pluribus.poſt
§.eorum vero.neque æqualis gloria,nec omnes miniſtrant æqua-
liter,nec æquali ſcientia,vel prudentia omnes ſunt præditi:ſed in
euangelizando alius alio melius operatur: ideoque dici põt alius
alio doctior,etiã in ipſa ſalutari doctrina:& hæc leguntur de con
ſec. diſt.4.cum tantum. Et probantur 8. quæſt 1. licet ergo.& 9.
diſt. quis neſciat. Bono enim melius inuenitur.arg ff. ſi cert.pet.l.
a cum quid.[a] quia nec omnes per omnia,ſed certi per certa melio-
res aut deteriores inueniũtur: vt C.de ve.iu.enu.l.1.§.cunq; hoc.
Pluit namque Dominus ſuper vnam ciuitatem, & non ſuper alte
ram,& eandem ciuitatem ex parte compluit, & ex parte aridam
b derelinquit: vt de pę.diſtin.1.pluit.[b] Hinc etiam eſt quod legitur
22 1.ad Corin.12. diuiſiones gratiarum ſunt.& j. † Alii quidem da-
tur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ, alii fides,
alii gratia ſanitatum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii
genera linguarum,alii interpretatio ſermonum:vt facit 1.quæſt.
1.teneamus.& quoſdam dedit Apoſtolos,quoſdam Prophetas,
quoſdam euangeliſtas, quoſdam paſtores & doctores: vt extra,
23 de hære cum ex iniuncto.in princ.& c.ſicut in vno. † Sane placi-
tandi ſcientia perquam eſt neceſſaria.Nam effręnata cupiditas ex
humanę conditionis corruptione proueniens, pacis æmula,ma-
ter litium, & materia iurgiorum, tot noua litigia generat, quod
plura ſunt negotia,quam vocabula, vt extra.in proęmio Decre.
& ff.de præſcrip.verb.l.naturalis,extra, de conſtit nam concupi-
ſcentiam.47.diſt.bonorum.in Authen.coll 1.vt iud ſine quoquo
ſuf.§.cogitatio. verſus finem. & natura prona eſt ad diſſentiendũ:
vt de conſecr.diſtin.4.ſicut in ſacramentis.extra, de conceſ.præ-
ben quia.in prin.ff.ad Trebel.quia poterat 63.diſt.ſi forte,& no-
uas de properat edere formas C.de ve.iur.enuc l.2.§. ſed quia di
24 uinæ. † Hinc eſt,quod iudiciorum ordo,& placitandi vſus in pa-
radiſo videtur exordium habuiſſe. Nam Adam de inobedientia
à Domino redargutus, quaſi actori exceptionem obiiciens, rela-
tionem criminis in coniugem,imo in coniugis auctorem conuer
c tit,dicens: [c] Mulier quam mihi ſociam dediſti, me decepit,& co-
medi. de pen diſt 1.ſerpens.videtur tamen, quod tunc homines
iure naturali regebantur, ſecũdum quod omnia cõmunia erant.
47.diſtin.ſicut.& diſt.1.ius naturale.& 12.q.1.dilectiſſimis Placi-
25 tandi non erat vſus.Nam ſecundum † Senecam,[d] homines quie
d tiſſime viuerent,ſi hæc duo nomina Meum,& Tuum, de medio
tollerentur.& alibi dicit: Noſtri eſſemus,ſi noſtra,non eſſent.Sed
dic,quod & tunc aliquid erat proprium.vnde Adæ,vbi ſupra,di-
ctum eſt, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.vt 1.diſt.in capi-
te.à lege quoque veteri ordo iudiciarius comprobari videtur.ait
26 enim † Moyſes: [e] In ore duorum vel trium teſtium,&c.2.quæſt.
e 4.§.1.extra de teſti.cap.in omni tunc etenim rerum dominia erãt
f diſtincta.[f] Vnde dictum eſt,[g] Non concupiſces rem proximi tui.
g In nouo etiam Teſtamento placitandi comprobatur vſus. Vnde
h Apoſtolus: [h] Secularia igitur iudicia ſi habueritis,&c.11.quæſt.j.
ſicut enim.§.ex his. Hinc eſt quod ſuper litibus dirimendis tam
Apoſtoli,quam eorum ſucceſſores,varios canones ediderunt:vt
16.diſt.cap.2.3.& 4.& 15 diſt.ſancta.¶ Igitur Speculum iudiciale
formabo,in quo quidam iudices,aduocati,tabelliones, partes,te
ſtes,cęterǫque perſonæ ſpeculari valeant qualiter in iudiciis or-
dinariis & extraordinariis, ciuilib.& criminalib.ac in ſingulis iu-
diciorum capitulis ſua rite officia moderentur.arg.19.diſt.enim-
27 uerò. Debet namque quiſque ſolicite † qui ſuo incumbat offi-
cio,ſpeculari:vt 21.diſtin.cleros.ver [illegible] ſco [illegible] contra, [illegible] Quan
quam non ſit in ſpeculo res, quæ [illegible] quem-
admodum materiale ſpeculũ cuiuſlibet formæ ſibi oppoſitę ima
ginariam profert ſimilitudinem ſiue inſtar:vt arg.de pęn.diſt.2.ſi
enim inquit. circa medium ver. ſi quis auditor. Sic profecto hoc
ſpeculum formas varias in iudiciis,& extra, neceſſarias recipiet,
& diſtinguet Quiſquis ergo huiuſmodi ſpeculo caruerit,priuile-
gio ſpeculationis carebit: ut 16 quæſt.7. ſed hoc diximus. prope
prin.iuxta illud 3.Ezech.proph.Speculatorẽ te dedi domui Iſrael.
tantus enim ac talis eſt liber iſte,ut abſque illo ſi quis iuris peritiã
ſibi uoluerit arrogare,ſemetipſum irrideat, ſicut alibi ait Hiero.
28 in prologo Paralip.† Quanta autem huius Operis utilitas ſit,non
eſt opus uerbis exprimere Nam linguis tacentibus ſeipſa rei ueri-
tas exhibebit:vt ff.de in integ.reſti.l.1.& plenitudo nulla requirit
i commendationis augmenta: vt 16.quæſt 1.ſi omnia.in fin.[i] Hoc
autem ſolum audacter aſſero,quod huius ſolers inſpectio quem-
uis quantumlibet inexpertum,peritum iudicem,cautum cauſidi
cum, & tabulariũ efficiet eruditum.Hæc etenim iudicialia plene
pro viribus explicabo, & cum omnis iactantia à bonis ſit mori-
bus aliena.arg.21.quæſt.4. omnis iactantia & 6.quæſt.1. imitare.
11.quæſt.4 ſi quis vere.vereor ſi quidem principem imitari, qui
ſe iactat ea melius & plenius omnibus ante ſe determinaſſe. in
29 Authen. colum 3.de trien & ſe.§. illud quoque. † Sed & qui re-
rum veritatem coniiciunt, non facile ad culpandum veniunt,ſi
ueritatem examinent diligenter. vt in Authent. vt defun ſeu fu.
eo.in princi.col.6. nempe pro viribus, quod effuſum & immen
ſum eſt,ſubticebo quod vero optimum & meritum eſt, ſubroga
bo: vt in Authen col.5. de eccle.re.immo.alien.in prin. vt nil hic
immenſum,neque inordinatum ſit: vt in Auth.colum.4.de con-
ſulibus.§.cuncta ſi quidem.in princ.2.colum.extra,de accuſ.qua-
liter.1. quia penè nihil immenſum bonum eſt.in Auth. vt deter.
ſit nu.cle.in princ. colum.1.& arg 83.diſt.legimus. prope fin.14.
quæſt.5.capit 2. & cap.ſcriptum.& C de ue.iur.enucle.§.contra-
rium. ¶ Cæterum non eſt mei propoſiti, iuris materias tam co-
pioſe ab aliis traditas refricare: nam hoc eſſet aquam mari ſupe-
raddere,cũ tamen adiectione non indigeat plenitudo, vt in præ-
alleg.cap.ſi omnia.& 36.diſtin.bene quidem.in princip niſi id for
te quandoque contingat,ut addam, uel ut aliter dicta perſtrin-
gam. Ad hoc enim ſufficere cenſeo aureum Repertorium dudũ
à me labore eximio compilatum.Solum ergo quę ad exercitium
ſeu factum pertinent,hic ſtylo nouo & vtili enucleabuntur:quę-
ſtiones quoque plurimę,quas diuerſis tẽporibus in cauſis & ſcho
lis ac conſiliis examinari vidi in Romana curia,& alibi, inſerẽtur.
C. de quæſt.diuo. Varię inſuper impugnationes ſingularum per-
ſonarum in iudicio interuenientiũ monſtrabuntur. Formæ quo-
que ſingulorum iudicialium actuum deſcribentur. Formę etiam
inſtrumentorum tam in iudiciis, quam in contractibus interue-
nientium,ſupponentur illis magiſtrorum dictis poſtpoſitis, quæ
varia ac vacua magis opinione iactantur, quam auctoritate ali-
qua roborentur, ut 36.diſtinctione c.deinde.uerſic.quæro.& 23.
quęſtio.6.vides quia quod ratione caret,extirpandum eſt.ut 68.
diſtin cor epiſcopi.nec eſt ad emendicata ſuffragia recurrẽdum:
ut C.libr.12 de palatinis ſacrarum lar.l.ſcriniis.in principio.& in
Authen.de iudi.prope principium uerſiculo. illi autem.collat.6.
Quidam enim in tantam ingreſſi ſunt obſcuritatem, ut diuinan-
do magis quam interpretando docuerint.ut in Authentica de te
ſta imperfect.prope fi. Alii uero ſub quadam iuſtitiæ ſpecie fuca-
tis quibuſdam inquiſitis adinuentionibus æquitatẽ obruere ſtu-
dent:ut 11.quæſtione.3.ita corporis. Ex his enim quæ legunt,ue-
riſimilitudines capiunt, ſenſum alienum quærentes, extrinſeco
quoquomodo ipſum ex literarum authoritate confirmantes: ut
37.diſtinctione,relatum. Sunt quoque nonnulli nullo dogmate
fulti,ut 16.quæſt.1.ſunt nonnulli.in princ.quibus eſt diſcretionis
immoderata ſubtilitas: qui dum exiſtimari hebetes nolunt, ſæpe
ſe in quibuſdam inquiſitionibus plus quam expediat,exercentes,
ex nimia ſubtilitate falluntur.ut hæc leguntur 48.diſtin.hinc ete-
nim uer.paruo autem. & uer. naſus etenim. & hi in præcipitium
ſuos mergunt auditores,quibus non ſalutaria,quæ corrigant,ſed
quæ illos delectant,erronea prædicant:ut 2.quæſtio.7.ſecuti ſunt
ad fin.

ADDITIONES.

a l.Cum quid. ¶ Non eget argumento, quia text.eſt ff. de uerbo. obligat.ubi autem non apparet.in prin.& facit de conſecra.diſt.5. non [illegible] Andr.
b Diſtin.j.pluit. ¶ Amos 4.cap.Io.And.
c Dicens. ¶ Gen.3.
d Senecam ¶ In Prouerbiis ſub liter a q.Io.And.
e Moyſes. ¶ Deuter.19.Io.And.
f Diſtincta. ¶ Vide quod no.ff.de iuſt.& iur.l.ex hoc iure.I[illegible]
g Dictum eſt. ¶ Exodi 20.Io.And.
h Apoſtolus. ¶ j.ad Corinth.6.Io.And.
i [illegible] Vide quod dicam j.de offi.iudi.§.ulti.in prin.

ad fin. ¶ Grano igitur vtilitatis a paleis ſuperfluitatis uentilabro
meæ ſolicitudinis ſegregato: vt 2.q.1.multi.uerſicu.de his autem
& 32.quæſt.4.recurrat.ad fi.verſicu.ſiue in area &c.23.q.7.cap.j.
tam ex his, quæ in aliorum libellis ſemiplene ſunt tradita, quam
ex his, quæ mihi ſcientiæ miniſtrabit modulus, in vnum faſciculũ
colligatis, vt 12.diſti.nouit.ad inſtructionem lites exercentium,
duce Deo, præuidi componere hunc libellum, ipſum quadrifa-
riã diuidendo. In Parte prima de Perſonis in iudicio interuenien-
tibus, dicetur. In ſecunda totus ordo iudiciarius in cauſis ciuili-
bus perſtringetur. In tertia, Iudicia criminalia ſupponentur. In
Quarta uero diuerſæ Libellorum formæ, cum poſitionibus, nec
non & inſtrumentorum in diuerſis contractibus formę deſcribẽ
90 tur. † Quæ in cuiuſque Partis procemiis luculentius monſtrabun
tur, ſicque quaternario numero hæc iudicialis cõſummabitur le-
ctio: ſicut & Euangelica lectio ad inſtar quatuor fluminum para-
diſi, quatuor Euangeliſtarum teſtimonio confirmatur: vt 16.diſt.
cap.1. Coniugalis quoque prohibitio, quatuor concluditur gra-
dibus: quia quatuor ſunt humores in corpore, quod etiam con-
a ſtat ex quatuor elementis: vt extr.de conſan.& affi.non debet [a] de
cele.miſ. in quadam ad fi. Huic ergo claritatis Speculo iudicialia
cedãt volumina antiquorum, iuxta illud: Recedant vetera de ore
b veſtro. vt in Pſalmo. Exultauit cor, &c. [b] Vnde dicit Impera-
tor, Vetuſtatem renouamus: vt in Auth.co.7.de adminiſtrator.
31 circa prin † quibus licet reuerentia debeatur, vt in 55.diſt.priſcis.
in prin & ff de iure immu.ſem p.& de tranſa.quanto.& 9.q.3.cõ-
queſtus.25.q.1.contra.nunc tamen fides eis in pluribus non habe-
tur. Nam ſecundum varietatem temporum iura variantur huma
32 na: vt in præalleg c.non debet.& 32 q.3.recurrat.§.his ita. † Sępe
pro neceſſitate vel vtilitate mutilantur & laxantur canonica prę
cepta. vt 1.q.7.& ſi illa.in fi.& ꝙ paulatim labitur, conuenit reno-
uari: vt in Auth.co 6.de quæſtore circa princ.& nihil penè in ſe-
metipſo manet, ſed currit natura multas euoluens mutationes,
quas neq; prouidere facile eſt, neq; prædicere: vt in Auth.col.5.
vt omnes obe iudi.prouin.§.ſi vero ille alle.in §.arripiat.& nil eſt
ꝙ mutabilitatem non ſentiat, in Auth col 2.de non alie.aut per-
mu.§.nos igitur.alias in § vbi autem lex.& 89.diſt.ad hoc de con
ſec.diſt.5.ne tales prope fi. ſed & ſemper opere vocãte conſonæ
cauſis leges ponuntur cum ſemper inopinabile emergat, ꝙ anti-
quitas nõ agnouit: vt in Auth.co.5.vt defun.ſeu fu.eor.non iniu.
33 in prin. † Nec erubeſcat antiquitas, ſi quid melius horũ quæ ipſa
tradidit, nouitas adinuenit: vt in Auth.col.4.de nupt.in 1.col.§.
maiores.& arg.86.diſt.eſto.in fin. Nã paulatim hæc ad melius per
eruditionem accedunt: vt in Auth.col.1.de mona.§.ſi verſ.opor
tet & omne artificium per exercitium recipit incremẽtum: vt ff.
de leg.3.legatis ſeruis.§.ornatricibus & C lib.12.de re mili.l.mili
tes. ſed & antiquorum quidã vino inebriati ſunt: vt 37.diſt.vino.
quia non plenã ſcripturarum notitiã habuerunt: vt extr.de ſacra
vn.c.1.§ ſi.licet nonnunquam nouitas male negligat, ꝙ bene ſta-
tuit vetuſtatis auctoritas veneranda: vt 2.q.6.c.anteriorum.verſ.
illud.& in Auth.col.5.vt ordinari e præfect.vrb.in prin. Plurima
namq; diffiniti iuris tacita ſunt, & certam non meruerũt memo-
riã: ſed vſus hoc præcipiens in aliã tranſtulit figuram: vt in Auth.
co.6.de iudi.in princ.& 4.diſt.in iſtis.§.leges. Hoc igitur opus ag-
gredior ad honorẽ Dei, & glorioſæ virginis matris ſuæ: vt extra,
c de author.& vſu pal.ad honorem. [c] Quæ nempe pronuncio per
ſingulos gradus meos: vt de pęn diſt.2.dum ſctãm.in prin.& acce
dit.C.de of.præfe.præto.Affr.in nomine Domini.in prin.& 26.
q.vlt.non obſeruetis.& 24.diſt.in nomine.& extr.de teſt.in no-
mine. Ipſe namq; res deſperatas ad eſſe perducit optatum: vt C.
de ve.iu.enuc.l.1.§.primum.nobis, cõi vtilitati nihilominus pro-
ſpiciens: vt C.de no Cod.compo.in 1.conſti in princ.ibi, cõibus,
&c.& extr.in procę.Decre.§.ſane ac animæ meę ſaluti conſulere
34 per hoc credens. † Non enim iuſtitiæ Dei eſt, vt obliuiſcatur bo-
norum operum, & miniſterii propter nomen eius exhibiti: vt de
pœ.diſt.2.ſi enim inquit.circa medium, & c.non eſt tam iniuſtus.
& 27.diſt.deind.qa nec dẽt labor uacuus eſſe à mercede: vt in Au
then.col.6.de iudic § ne aũt.de pœ.diſt.1.põt fieri.12.q.2 cha-
ritatem.extra, de præben.cum ſecundum.extr.de renun.niſi cum
pridem §.quippe.nec irremuneratum apud eum remanet vllum
bonum.de pœnit diſt.3.pium autem.§ ex hoc ſenſu, & capitu.ca-
uendum.& de pœ.diſt.5.capi.1 in 2.colum.verſi.pium.87.diſtin.
diuinæ.extra, de cenſib.procurationes. Iuſtitiã enim colere, ſum-
mum bonum in reb.eſt. vt 12.quæſtio.2.cum deuotiſſimam.nec
profecto ad hoc laus humana vel gratia me inducit: ea namque
veritatis eſt regula, ne quid fiat gratia commendandi: vt 11.q.3.
35 ſi quis vero & ſ.ver.igitur. † Quamuis doctor delectari valeat au
ditoribus doctrinam eius admirantibus, non auiditate conſequẽ
de laudis, ſed charitate ſeminandæ veritatis: vt 32.quæſtio.4 obii
r. ¶ Pater ergo reuerendiſſime, hoc Opus quæſo ſuſcipi-
mque tuum facito approbando: vt C.de ve.iur.enu.l.1.§.
ue.&§.tanta aut.corrigens quæ correctione noueris in-
Enimuero negare nequeo, quin aliqua huic ſint inſerta
Opuſculo, quæ poſſunt iuſto iudicio nulla temeritate culpari: vt
9.diſt.negare. ſuper Operis imperfectione humiliter veniam po
d ſtulans, & deuotè. [d]

ADDITIONES.

a Non debet. ¶ Vbi de hoc numero plene ſcripſi ſuper uer.in corpore. Ioan.
And.

b Cor, &c. ¶ Cautius allegauit hoc pro cantico, ſcilicet non pro Pſal. infra.
de aduo.§.nunc de exordiis.uerſi.noti ſunt.& fuit ſumptum 1. Reg. 2. cap.
Io.And.

¶ Adde ad uerſicul.ſequen.ibi: nam ſecundum uarietatem tẽporum, &c.
quod per hoc dicunt quidam uolentes detrahere ſcientię iuris, quod
ſcientia iuris Canonici uel Ciuilis non eſt propriè ſcientia: cum ſcientia ſit
de incorruptibilibus, & de impoſſibilibus aliter ſe habere, ut habetur pri-
mo Poſteriorum per Philoſophum: quod nihil eſt dicere, ſecundum Car-
dina.in capitu.non debet hic alleg. Nam ſcientia iuris, licet in conſtitutio-
nibus particularibus uarietur: tamen in eſſentia ſua manet inuariata & in-
corruptibilis: quia in mente legiſlatoris eſt dictamen rationis informatum
traditionib.iuris: ex quo dictamine q̃que ſtatuitur unũ q̃q, aliud, manen-
te tñ eadẽ rõne in eius mente. Itẽ in ſuo primordio eſt ſcientia inuariabilis,
ut nemini fiat iniuria: & reddatur unicuique quod ſuum eſt licet ad cogno-
ſcendum quid ſit iuſtum & æquum, exigitur notitia circunſtantiarum de iu-
re. in capi. cum quidam.& capitul. ſicut dignum. de homi.& capitul.& ſi
quęſtiones.extra, de ſimonia.& dicit Præpoſitus Mediol.in dict.capitu.non
debet.& adde, quod iura diſtinguuntur, & per alia iura limitantur. l. ſed &
poſteriores.ff.de legibus.in capitu.cum expediat.de electio. Hen. Ferren-
dat.

c Ad honorem. ¶ No.pro inuocationibus & concor.j.de inſtr.edit.in j.col.
Io.And.

d Deuotè. ¶ Expedire puto, quod non ſolum Rubricę uel membra, quę pro
cedunt in tribus partib.ex 4.diuidentibus hoc uolumen, quod omiſſum in
quarta, cauſam habet notam Legiſtis meris ingratam: ſed etiam diuiſiones
& membra ſingularum Rubricarum ſemper ſcribantur in capite uirgula-
rum. Cum enim experientia ſæpe docuerit, difficilimè inueniri, quæ in hoc
uolumine allegantur, conſulo ſingulas huius uoluminis chartas numero de-
ſignari loco, qui gratior ſit ſignanti: dum tamen uniformis exiſtat, qui nu-
merus poteſt eſſe continuus uſque ad ultimam chartam libri, poſſet etiam
pars quælibet ſuum numerum chartarum habere: bene tamen tunc poſſent
in numero partes tertia & quarta coniungi. Et licet non ſic æque poſſet de
prima & ſecunda fieri illud idem: ſingulis autem membris deſcriptis, ut ſ.
iungatur ante uel poſt numerus ſuæ chartæ: & ſi charta continet plura mẽ-
bra, illa per uirgulas numero coniungantur. De rubricis, quo ad ſua mem-
bra, fiat idem ſed his adiungantur duo, nomen ſcilicet §.& numerus chartæ
ſuæ coniungatur etiam numero chartæ ſuæ Rubr. Quando in neutra pagi-
narum eſt rubrica deſcripta.& in §.hoc idem ſeruo. iterum in §§.prolixis,
quacunque parte chartæ prima colum. non integra finiatur, per alphabe-
tum ſignentur una litera tantum ſingulæ quatuor columnæ.integræ, quæ ſe-
quuntur, ut ſcilicet in cornu quintæ integræ columnę ponatur b. in princi-
pio uero nonæ ponatur capit.& ſic fiat de ſingulis quatuor ordinatim, & ſi
poſt ultimas integras quatuor ſuperſit una ſola columna, uel minus, tran-
ſeat ſine ſigno: ſi plus reſtat, ſua litera deſignetur. ¶ Quiſque uero prudens
aduertit, quod hæc prouiſio, licet communis ſit omnib.uoluminib. in com-
muni, in numero tamen & locatione ſignorum intantum erit ſingulis uolu-
minib. ſingularis, quod etiam poſt multorum annorum curſum non repe-
rientur duo uolumina, quæ in his in toto concordent, niſi forſan ad unius
exemplum punctatim aliud ſcriberent. ¶ Sint etiam informati Studentes,
quod hæc uerba notatur, & ſcripſi, uel dixi.differunt quoad ſextum: appa-
ratus enim per primum, & eius nouella inducitur per ſecundũ. Item ſcien-
dum, quod inter diuerſas ſignorum formas, per quas deberent à uerbis au-
ctorum mea uerba diſcerni, hæ duæ præualuerunt: ſcilicet ut inter rubei co
loris à.& z.uel inter Ioan.Andr.locari deberent: ſed primum, ut breuius &
minus pompæ deferens prælegi. Aliquibus uidebatur, quod inter Ad &
Deo includi deberent: ſed non aſſenſi, eo quod additionibus, quas poſt pu-
blicationem Operis facit auctor, quas expedit ſępe noſſe, ut in proceſſu pa-
tebit, illud ſignum, licet non eiuſdem coloris, affigam. Iſtud licet mihi ſum-
ptuoſum elegi, ſcilicet Speculum, cum addit.ſic faciendo tranſcribi: uolen-
tes tamen præſeruare libros iam ſcriptos, & tanto ſumptui parcere, eddi-
tiones paruas in marginibus, prolixas autem ordinate deſcribi faciam in
quaternis, in quib. chartarum numerus deſcribatur: ut de libro dictum eſt
ſ. Et additionis ſigno iungatur, charta tali, colum.tali.& ſic facillime habe-
buntur. Cui rei multum confert, ſi ſigna ad quaternos remittentia fiant or-
dinate per literas alphabeti, ſemper reſumendo finitum: quia ex uarietate
chartarum non erit dare concurſum. Poſſet tamen à primo uariari ſecun-
dum: puta tractatum poſtponendo præmiſſum.a.a. ¶ Mihi autem non eſt
gratus modus, per quem additiones Odofredi.ad Summam Azonis in qua
ternis fuere deſcriptę. Vltimo ſumme miror de his, qui in tantum algoriſ-
mum abhorrent, quod illud de petiis Nouellę per Andruitium oportuit al
terari: male enim per ſeptennium in iure proficient, qui algoriſmum repu-
tant difficilem in diſcendo: cum tamen id ſaltem quantum Iuriſtæ compe-
tit, in vnius notę parte ſeptima, uel ad plus in una nota poſſet ſciri pleniſ-
ſime. Mihi autem gratus eſt modus ille ſcribendi propter duo. Primum,
quia literis multum opus abbreuiat utens illo, in quo ſciendum, quod algo
riſmi numerus contra denarium unicam habens literam in duodecim lite-
ris, computato denario exceditur à communi. Item ab undecim uſque ad
centum, duas literas non excedit: omnes uero communes numeri limita-
tionis illius præter octo. ſcilicet 15.20.40.50.51.55.60.90. literas duas exce
dunt. qui exceſſus conſiſtit in ducentis 300. literis, niſi fallat. Nec deridebit
hanc rationem, qui uiſa conſtitutione lo. quę incipit, Cum ad ſacroſanctę.
percipiet, quod centum quinquaginta literæ unam lineam in apoſtolicis li-
teris faciunt [illegible] in vnius Turon parte quarta taxatur, ſecundum q[illegible]
ſcriptores [illegible] fallat & hoc deriuat à j. quia nõ ſic in
[illegible] inter in maiori. Ioan. An.

PRIMAE AVTEM PARTITIOnis Capitula ſunt hæc.

De Iudice delegato.
De Legato.
De Diſpenſatione.
De Iudice ordinario.
De Auditore.
De Aſſeſſore.
De Arbitro & Arbitratore.
De Iuriſdictione omnium iudicum.
De officio omnium iudicum.
De Recuſatione.
¶ Secunda particula.
De Actore.
De Reo.
De Accuſatore.
De Accuſato.
¶ Tertia particula.
De his qui alieno nomine interueniunt.
De Procuratore.
De coniuncta perſona.
De Defenſore.
De Accuſatore.
De Syndico.
De Oeconomo.
De Auctore vniuerſitatis.
De Orphanotropho.
De Vicedomino.
De Vicecomite.
De Tutore.
De Curatore.
¶ Quarta particula.
De Perſonis, quæ nec agunt, nec defendunt.
De Aduocato.
De Teſte.
De Tabellione.
De Executore.
De Salariis.

SVMMARIVM.

1 *Perſonæ in iudicijs interuenieñtes ſunt, iudex, actor, reus, defenſor, & teſtis.*
2 *Teſtes non ſunt neceſſarij in notorijs, nec in his, quæ aliter plene probantur.*

QVoniam parũ eſſet noſſe iura fore prodita, niſi perſonæ, quarum cauſa ſunt prodita, notæ eſſent: ut Inſti. de iur. na. gen. & ci. §. fi. & qa prius perſona, q̃ ratio eſt quęrenda, vt ff. de iur. codi. quidam referunt. ff. cõia præ. venditor. extra, de deſpon. impu. ad diſſoluendum. & extrà, de re iu. abbate ſanc. §. 1 [a]
a
1 Ideo † nobis de iudiciis tractaturis prius in hac prima Parte neceſſe eſt videre de perſonis, quę in eis interuenire ſolent: & de ipſarũ conſtõne, & officio, & impugnatione: quæ quidem generaliter ſunt hæ, ſcilicet iudex, actor, reus, defen-
b ſor, & teſtis: [b] vt extra, de ver. ſign. forus. §. in omni. & 4. q. 4. c. 1. hæ perſonæ neceſſario interueniunt in iudicio, ſcilicet ordinario.
2 Nam † in notoriis non ſunt neceſſarii teſtes: [c] vt 2. q. 1. de manife-
c ſta & c. manifeſta. extra, de iure iur. ad noſtram. 3. extra, de accuſa. euidentia. & c. qualiter. 2. Defenſor quoque qñque interuenit, & qñque non: vt patet extra, de proc. per totum. vt ff. e. l. 1. ¶ Subdiuiditur autem hęc prima pars in quatuor particulas. In prima tractatur de iudicibus, & eorum iuriſdictione, & officiis, & recuſatione. In ſecunda de actore, reo, & accuſatore, & accuſato. In tertia de perſonis, quæ pro aliis in iudicio interuenire ſolent. In quarta de teſtibus & de tabellionibus, & de ſalariis.

ADDITIONES.

a Sanè. §. j. ¶ lib. 6. Io. And.
b Et teſtis. ¶ Cum hic non de probationibus & ipſarum ſpecieb. ſed de perſonis tractet, ſatis patet, quod nõ debuit inſtrumenta exprimere. Item nec alias probationes cauſatas à facto partium. Ioan. And.
c Teſtes. ¶ Sup. nec in his, quæ aliter plene probantur. Ioan. Andr.

a DE IVDICE DELEGATO. [a] Rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Iudicum diſtinctio.*
2 *Iudex delegatus à principe ſupremum inter iudices obtinet locum.*

1 IVxta promiſſionis ordinem videndum occurrit de iudicibus. Vnde no. † ꝙ Iudicum alij ſunt delegati, alij ordinarij, alij auditores, alij aſſeſſores, alij arbitri, alij arbitratores: vt 2. quæſtione, ſexta. à iudicibus. §. quod de arbitris.
2 de quorum ſingulis per ordinem diſſeremus. † Et quoniam iudex delegatus ſaltem à principe, ſupremum inter iudices obtinet locum, vt extr. de offic. ordi. c. paſtoralis. § præterea. [illegible] ſi quando. & arg. 93. diſt. c. fi. & 94. d[illegible] contra, [illegible] quem inchoandum: vt ff. de eden. arg[illegible]

prope principium dicentes, Quid ſit delegatus. Quis eum conſtituat. Quis conſtituatur. Quæ delegari poſſunt. Quod ſit delegati
b officium, iuriſdictio, ſeu poteſtas. [b] Quib. modis finiatur. Ex quibus cauſis recuſetur. Et quæ contra eum excipi poſſunt.

ADDITIONES.

a Rubrica. ¶ Cum author. s̃. in proœmio. §. cæterũ. certos practicos, qui ante ipſum ſcripſerant, nominauerit, quorum uolumina declaraui, cõcepi ſuper ſingulas Rubricas deſcribere, qui ex prædictis, & ubi materiam tractauerunt, ſæpe etiam de his, quos addidi cumulando, & cum in proceſſu tituli ex illis aliquos allegabo, dicẽdo: talis, ubi s̃. habebitur relatio ad rubricam: ꝙ ſatis breuitati proficiet. ¶ Pileus ergo ſui operis parte ſecunda rubricã poſuit de delegatione cauſarum: Tanc. hic in rub. ſecũda. Rof. in rub. 2. delegetos & ordinarios miſcuit, in tertia ſubdens, quæ cauſæ delegari poſſint. Vber. de Bobio, ubi ſententia delegati, mihi charta 3. & ubi de delegato, mihi charta. 9. Albertus de Bonacur. de exceptio. ꝯ reſcriptum & ꝯ delegatos. Ioan. de Deo lib. 3. Cauil. rub. de exceptio. ꝯ iudicẽ & ſeq. ſcilicet, ꝯ reſcriptum. Bonagu. rubri. qualiter reus excipiet ꝯ iudicem, & rubri. ſequen. Aegi. 7. primis rubricis, quæ etiam alibi diuidentur. Alber. Gal. ponit rubricam ſimul de ordinariis, & delegatis: pro hac prima uice reliquos prætermitto. ¶ Sit aũt notum, ꝙ ubicũque allego Tanc. in ordine iudiciario, ſummittere poſſem Bart. Brix. ꝙ omitto propter id, ꝙ dixi in proœmio, uerſic. tertius Tancredi libellus. ¶ Eſt etiam ſciendum, ꝙ hanc compilationem ſecuta eſt compilatio textus, cuius conſtitutiones non uidit auctor, & ſic nec illas huius tituli, præter primam, quæ fuit Innocentii IIII. & ſecundã, quæ fuit Alex. etiam quarti, de quibus. j. ante fi. ti. Sunt autem ibi. ſub hoc ti. 13. conſti. Boni. quæ apertiſsime & utiliſsime multa huius materiæ dubia declarauerunt. ¶ Quatuor autem ex illis cões ſunt huic titu. & rubricæ de appell. Quarum prima vult, ꝙ cum concurrunt iuriſdictio delegata & ſubdelegata, ſemper appelletur ad primum delegantem. e. tit. ſi duo. Secunda vult, ꝙ à ſubdelegato dato non in totum appellet ſubdelegans, quicquid ſibi reſeruauerit, eo. tit. ſi delegatus. in fi. Tertia vult, ꝙ excõicato ſubdelegante, uel eius ſede uacante, de ipſo ſubdelegato non in totum appelletur ad papam. e. ti. ſi is cui. Quarta uult idem, cum appellatur propter id, ꝙ negatur, etiam ſubdelegantem iuriſdictionem habere, eo. ti. ſi à ſubdelegato. Hæc ſunt dicta p̱ illos meros Legiſtas, qui ſolum ſtudent hunc librum. ¶ De reliquis omnibus locis congruis fiet j. ſuppletio commendabilis. eſt unica cle. e. tit. quæ ſoluit duo dubia frequentata. Ad quæſtiones quatuor, quas de hac materia diſputaui, remittam j. §. reſtat. ſuper 4. uerſi. in fi. uerſi. quæſtiones autem. & ſuper uerſi. ſed nunquid procurator. & in ult. colum. ſuper uerſi. item quæritur, cum ſint. Ioan. And.
b Poteſtas. ¶ Hoſt. in Summa hoc interpoſuit, quibus modis eius iuriſdictio prorogetur. ꝙ quare Auctor omiſerit, uide j. §. ſequitur. in fi. Tancred. autem in ſuo ordine iudiciario. Rubrica ſecunda, poſuit ſolum tria membra: ſcilicet primum quintum, & ſextum. Ioan. An.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus iudex quis dicatur.*
2 *Subdelegatus quis dicatur, & an executor dicitur delegatus.*
3 *Auditor quis dicatur proprie.*

1
* I. §. Delgatus eſt is, † qui ex alterius commiſſione * alicuius cauſæ recipit iudicialem commiſſionem, ext. eo. titu. ſuper quæſtionum, §. 1. & §. eius & ff de
2 offic. eius, cui man. eſt iuriſd. l. 1. in fin. † Subdelegatus vero eſt is, cui cauſa, vel aliquod de cauſæ mediis, à delegato ſecundo loco committitur, vt ibidem. Sed & ſubdelegatus dicitur delegatus: de quo no. j. §. proxi. Item executor dicitur delegatus. extr. eo. capi. fi. de conceſ. præben. accedens. Item is, cui aliquod de mediis cauſæ committitur, delegatus dicitur: vt in §. proxi. verſicu. ſed nun-
3 quid. † ſed tunc proprie dicitur auditor: vt in prælleg. capitulo,
a ſuper quæſtionum. §. verum. & §. quem verò. [a]

ADDITIONES.

* Commiſsione. ¶ Aliud eſt iuriſdictionem committere, aliud remittere. Cõmitti dicitur quando alias cui committitur non habebat iuriſdictionem: & tunc eſt delegatus. Remitti dicitur, quando alias habebat iuriſdictionẽ, & tunc eſt ordinarius. Eſt ergo commiſsio & remiſsio. Item eſt diſtributio cauſarum, ut quando ſunt plures ordinarii, ut plures auditores domini cardinalis, tamen nullus cognoſcit niſi de cauſa ſibi nominatim iniuncta. Hæc proprie non eſt commiſsio, ſed diſtributio. & ideo ordinario iure nõ ex delegatione cognoſcunt. fac. l. ulti. C. ubi ſena. uel clar.
a Quem uero. ¶ Vide tres quæſtiones, quas ſcripſi ſuper rubrica eo. tit. quarum prima conuenit huic ſituationi: ſecunda eſt in hoc membro ſoluta: tertia j. §. ſequitur. expeditur. Ioan. And.

SVMMARIVM.

1 *Licentia dandi iudicem, eſt de iuriſdictione ordinaria* [illegible] *dicem delegatum.*
2 *Delegatus ab alio, quam à principe, non poteſt deleg*[illegible] [illegible]*tam.*
[illegible] Apoſtol[illegible] *poteſt committere etiam partibus inuitis.*
i [illegible]